

مرکز عدالت
برای کودکان و نوجوانان

ابزار آموزشی

چرا اجرای ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی برای توقف حکم اعدام کودکان مهم و ضروری است؟

مرکز عدالت
برای کودکان و نوجوانان

ابزار آموزشی

**چرا اجرای ماده ۹۱ قانون مجازات
اسلامی برای توقف حکم اعدام
کودکان مهم و ضروری است؟**

مسئولیت کیفری افراد زیر ۱۸ سال، بعد از انقلاب ۱۳۵۷، به یکی از مناقشات حقوق کیفری در ایران تبدیل شده است. از بدو استقرار نظام جمهوری اسلامی با تغییر در ماده ۱۱۲۰ قانون مدنی، سن مسئولیت از ۱۸ سال به ۹ سال تمام قمری برای دختران و ۱۵ سال تمام قمری، برای پسران به عقب بازگشت. سن مسئولیت کیفری در اولین قانون مجازات اسلامی نیز به تاسی از قانون مدنی، بدون عنایت به مقررات و تعهدات بین‌المللی ایران، معادل سن بلوغ شرعی و همان ۹ و ۱۵ سال تقلیل یافت.

کاهش سن مسئولیت کیفری به سن بلوغ شرعی، موجب صدور احکام اعدام در جرایم حدود و قصاص برای افراد زیر ۱۸ سال شد. این در حالی بود که ایران در سال ۱۳۷۲ به کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل پیوست و به موجب ماده ۳۷ این کنوانسیون، اعمال مجازات‌های شدید، از جمله حبس‌های طولی‌المدت و اعدام و شکنجه کودکان، ممنوع شد.

کودک، براساس تعریف مندرج در کنوانسیون حقوق کودک، همه افراد زیر ۱۸ سال را شامل می‌شود. ایران با وجود قبول کنوانسیون با حق شرط، ولی شرط مقرر امکان نادیده گرفتن سن ۱۸ سالگی به عنوان مرز بزرگسالی و کودکی، امکان ندارد.

چرا مجازات اعدام کودکان باید در ایران لغو شود؟

پیش از ورود به چگونگی استفاده از مزایای ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی برای توقف حکم اعدام کودکان، شاید این سوال مطرح باشد که چرا حکومت باید تن به تغییر قوانین و توقف کامل حکم اعدام کودکان بدهد. در پاسخ باید گفت:

الف) ماده ۳۷ کنوانسیون حقوق کودک

کنوانسیون حقوق کودک به صراحت هر نوع مجازات جسمانی، مجازات مبتنی بر شکنجه، حبس طولی‌المدت و اعدام را ممنوع کرده است. ایران به این کنوانسیون پیوسته و امکان وارد ساختن شرط یا رزرو به این ماده وجود ندارد. چون همین موارد در ماده ۶ کنوانسیون حقوق مدنی و سیاسی سازمان ملل، البته به زبان دیگری مطرح و صراحتاً اعدام افراد زیر ۱۸ سال ممنوع شده است. ایران بدون شرط به این کنوانسیون پیوسته و باید مفاد آن را اجرا کند. تصویب هر قانونی مغایر با منابع بین‌المللی مورد تعهد دولت، ممنوع است.

وکلا و فعالان حقوق کودکان همواره می‌توانند با ارجاع و استناد دادن به کنوانسیون‌های یادشده و تاثیر حقوق بین‌الملل از جمله در موارد تعارض بین حقوق داخلی و حقوق بین‌الملل، اولویت حقوق بین‌الملل را مورد توجه دقیق قرار دهند. از این طریق می‌توان با سرعت بیشتری عدالت با استانداردهای بالایی برای کودکان فراهم ساخت. در این مقاله به جزییات بیشتری پرداخته شده که خواندن آن را توصیه می‌شود.

ب) مفاهیم مربوط به مجازات اعدام نوجوانان

مهمترین مفاهیم که در این خصوص باید مورد توجه قرارداد عبارتند از:

۱- تعریف کودکی و مشمول ساختن همه افراد کمتر از ۱۸ سال؛

۲- هر رفتار ناقض قوانین کیفری که در سنین کودکی رخ داده باشد در هر زمان که رسیدگی می شود، هرچند فرد به سن بزرگسالی رسیده باشد، باید با رعایت قواعد حقوق کیفری کودکان صورت پذیرد.

۳- رشد ذهنی، این موضوع بسیار مهم است، چون تدریجی بودن مراحل رشد و بلوغ را به خوبی نشان می دهد. تشخیص رشد ذهنی امر تخصصی است که باید از طریق علمی به عمل آید. بدیهی است قاضی یا مامور و حتی دیوان عالی کشور، قادر نیستند این امر را تشخیص دهند، بی درنگ باید نظریه علمی کارشناس در این باره جلب شود.

۴- درک ماهیت جرم؛ درک ماهیت جرم ارتباط دقیقی با عنصر معنوی یا عنصر روانی جرم دارد. قصد مجرمانه در کودکان ماهیت مشابه با بزرگسالان ندارد. ممکن است تشخیص این امر ساده نباشد. متخصص روانشناسی می تواند با مطالعه دقیق فرد و رفتارهای او این موضوع را تشخیص دهد.

۵- تاریخ دقیق تولد و تاریخ دقیق وقوع عمل ناقض حقوق کیفری در تشخیص موارد بالا حائز اهمیت است. کودکی مورد حمایت قانون است. همه افراد زیر ۱۸ سال را در بر می گیرد. بی شک همه مردم باید شناسنامه داشته باشند. اگر از شهروندانی باشند که فاقد شناسنامه هستند، بهتر است از پزشکی قانونی درباره سن او استعلام شود.

۶- مرجع تعقیب، تحقیق و رسیدگی؛ هر سه مرجع در هر یک از پرونده های موضوع ماده ۹۱ و پرونده های کودکان اهمیت دارد. تشریفات رسیدگی و رعایت قواعد و اصول دادرسی کیفری از جمله استانداردهای موجد حق هستند و تخطی نسبت به آنها موجب بطلان رسیدگی و تعقیب یا تحقیق خواهد شد. صرفاً امر تعقیب را باید بازپرسان آموزش دیده انجام دهند. تحقیق بوسیله پلیس ویژه کودکان یا افسران زن باید انجام گیرد. در این مرحله شرایط کودک باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین دادگاههای کیفری یک ویژه کودکان با حضور کارشناس روانشناسی می تواند به این نوع پرونده ها رسیدگی کنند. دادگاههای انقلاب یا سایر

دادگاهها، حتی با ابلاغ ویژه نمی‌توانند به این نوع پرونده‌ها وارد شوند. شکل و محیط دادگاه برای کودکان اهمیت دارد. این محیط و افراد در آن نباید شبیه محیط دادگاههای بزرگسالان باشند. استرس و اضطراب شدید نباید در محیط به کودک وارد شود. محیط و عوامل محیط، همچنین افراد و مقامات نباید او را مورد آسیب دیگری قرار دهد.

۷- حضور وکیل در تمامی مراحل تعقیب و رسیدگی برای کودکان ضرورت قانونی دارد. بهترین وکیل کسی است که به شرایط و حقوق کودکان آشنایی داشته باشد.

۸- کمیسیون ماده ۹۱ پزشکی قانونی. ارجاع هر چه سریعتر پرونده به کمیسیون بسیار مهم است. فاصله بین اتفاق و معاینه و مطالعه پزشکی قانونی نباید زیاد باشد. شش ماه بعد از اتفاق می‌تواند باعث محو همه آثار شود.

۹- ارجاع به کمیسیون پزشکی قانونی؛ اگرچه طبق تبصره ماده ۹۱ اختیاری است، اما با توجه به اینکه دیوان عالی کشور هر پرونده‌ای که در آن بدون جلب نظریه کمیسیون پزشکی قانونی رای به محکومیت داده باشد، را نقض تحقیقاتی می‌گیرد، این موضوع بر اساس رویه قضایی به یک ضرورت قضایی تبدیل شده است.

۱۰- قابل اعتراض بودن نظریه پزشکی قانونی و ضرورت ایجاد چالش نسبت به این نظریه، اگر مبنی بر رشید بودن و یا کامل بودن شرایط ذهنی همچنین درک ماهیت جرم کودک صادر شده باشد. با توجه به اینکه همه افراد کمتر از ۱۸ سال یا در مواردی حتی بالاتر بر اساس آخرین تحقیقات علمی بخصوص نظریه انجمن روانشناسی آمریکا در سال ۲۰۰۴ که منجر به لغو مجازات اعدام زیر ۱۸ سال در تمامی ایالت‌های ایالت متحده آمریکا شده، فاقد رشد کامل ذهنی هستند و درک صحیحی از ماهیت جرم انجام شده و خشونت ندارند، بحران‌های ایام بلوغ و مطالعات رشدی می‌تواند در این نوع تصمیمات تغییر ایجاد نماید و در نتیجه به صدور حکم غیر از اعدام یا قصاص منجر گردد.

ج) تجارب سایر کشورها در زمینه اجرای حکم اعدام کودکان (پاکستان، قطر و آمریکا)

اغلب کشورهای اسلامی با حق شرط و رزرو به کنوانسیون حقوق کودک پیوسته‌اند از جمله قطر و پاکستان. قطر تنها کشور اسلامی است که حق شرط خود را پس گرفته و بدین ترتیب متعهد به اجرای تمامی مفاد آن است.

جامعه مدنی پاکستان در تلاش است تا همین رفتار ارزشمند قطر، در این کشور تکرار شود. لذا در همین راستا، لایحه‌ای به مجلس قانونگذاری پاکستان پیشنهاد داده شده، اما با مخالفت اکثریت اسلامگرای اعضای پارلمان روبرو شد.

همچنین تنها کشوری که با ملاحظات حقوقی خود پیرامون تاثیر این کنوانسیون بر مقررات فدرال یا ایالتی از پذیرش امتناع کرده، ایالت متحده آمریکاست. تفاوت ایالت متحده در این است که استانداردهای خود را مثلا در لغو مجازات مرگ برای زیر ۱۸ سال دنبال کرده و چنانچه بیشتر ذکر شد از سال ۲۰۰۵ برای نوجوانان این مجازات در آمریکا اعمال نمی‌گردد. البته مفاد ماده ۳۷ کنوانسیون تنها ناظر به مجازات مرگ نیست، بلکه به مجازات‌های سنگین و حبس‌های طولی‌المدت نیز مربوط می‌شود.

تلاش‌ها برای تغییر سن مسئولیت کیفری، با اصلاح و تصویب قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۹۲ تا حدود زیادی نتیجه داد. اگرچه حکومت کوشید با حفظ اساس سن بلوغ شرعی، مبانی شرعی را اصل تلقی کند ولی با تفسیر پذیر کردن سن مسئولیت مطلق به سن مسئولیت تدریجی در نظام عدالت کیفری، گام مهمی برداشت. تفسیر پذیری و مشکلات ناشی از عدم تغییر سن مسئولیت موجب شد تا هم دیوان عالی کشور و هم قوه قضاییه به دنبال راه‌حلی برای کاهش مجازات‌های اعدام درباره کودکان باشند. در نهایت با گذشت ده سال از قانون جدید مجازات اسلامی، قوه قضاییه دستورالعمل اجرای ماده ۹۱ را صادر کرد. این اتفاق مهمی در نظام حقوق کیفری ایران است. این راهنما درصدد است تا مسیر استفاده از ظرفیت‌های ایجاد شده در قانون برای کاهش و ممنوعیت اعمال مجازات اعدام برای افراد زیر ۱۸ سال را نشان دهد.

معرفة ماده ۹۱

قانون مجازات اسلامي

ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲، حاوی تاسیس حقوقی منحصر به فردی است که از یک طرف تدریجی بودن مسئولیت کیفری در کودکان را پذیرفته و در وهله دوم، این امکان را فراهم می‌سازد تا امکان توقف اعدام کودکان در پرونده‌های قصاص و حدود ممکن شود. شاید ایراد شود که چرا قانون به صراحت چنین ممنوعیتی صادر نکرده است؟ در پاسخ باید گفت قانونگذاری در انحصار کسانی است که مقررات به اصطلاح شرعی و یا برداشت های شرعی مورد تایید حکومت برایشان در اولویت است تا استانداردهای حقوق بشری، در نتیجه علاقه‌ای ندارند چنین صراحتی را در رفتار حقوقی خود درباره کودکان داشته باشند. این درحالیست که حتی در بسیاری از کشورهای اسلامی مانند مالزی، اندوزی، امارات متحده عربی و مصر مجازات اعدام برای کودکان ممنوع است.

بنابراین در شرایطی که امکان تغییر اساسی قانون وجود ندارد، این بهترین ابزار برای جلوگیری از اعدام کودکان است. البته باید توجه داشت که بسنده کردن به این امر حداقلی، به منزله فراموش کردن اصل مخالفت با هر نوع اعدام به عنوان یک اصل حقوق بشری، درباره همه جرایم چه بزرگسال و چه کودک نیست. (تهیه‌کنندگان این راهنما، از لغو اعدام بصورت کلی و به ویژه برای کودکان زیر ۱۸ سال حمایت و برای تحقق آن تلاش می‌کنند.) ظرفیت ماده ۹۱ تنها امکانی است که گفتگو و تلاش برای نجات افراد از مجازات اعدام را ممکن می‌سازد.

برای آشنایی با تحولات ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی از زمان معرفی این ماده تاکنون، مطالب زیر را مطالعه کنید:

دستورالعمل چگونگی تشخیص رشد و کمال عقل افراد بالغ کمتر از ۱۸ سال صادر شد

غلامحسین محسنی اژه‌ای ریاست قوه قضائیه، دستورالعمل چگونگی تشخیص رشد و کمال عقل افراد بالغ کمتر از ۱۸ سال» موضوع ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی را ده سال پس از تصویب این قانون در سال ۱۳۹۲، صادر کرد.

این دستورالعمل به منظور جلوگیری از اطاله دادرسی ناشی از نقض تحقیقات یا نقض آراء صادره براساس ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی و سرعت و دقت در اتخاذ تصمیم و صدور رای دادگاههای بدوی، تجدیدنظر و دیوان عالی کشور، صادر شده و قضات با اجرای این دستورالعمل می‌توانند مستند به گزارش رسمی پزشکی قانونی مبنی بر عدم قطعیت در رشد و کمال عقلی کودکان، از صدور حکم اعدام کودکان خودداری کنند.

براساس این دستورالعمل که روز دوم آبان ۱۴۰۲ به امضای رئیس قوه قضائیه رسیده و ابلاغ شده، آمده: «در صورت توجه اتهام به فرد بالغ کمتر از هجده سال، موضوع جرائم ماده ۹۱ قانون، چنانچه به تشخیص قاضی رسیدگی کننده، رفع شبهه در رشد و کمال عقل وی، مستلزم استعمال از پزشکی قانونی باشد، وی می‌تواند ضمن معرفی مرتکب به کمیسیون و اعلام تاریخ وقوع جرم، گزارشی از پرونده و تصویر اوراقی از آن که موثر در تشخیص رشد و کمال عقل وی باشد را جهت نظر پزشکی قانونی ارسال نماید. - در صورتی که قاضی رسیدگی کننده به طرفی غیر از لفظ نظر کمیسیون برای رایحه اقدام کند، باید به نحو واضح و پانگانی آن را در پرونده منگنه نماید. - قاضی رسیدگی کننده در خصوص ارتکاب جنایت بدیهه به معنیت جرم انجام شده و یا حرمت آن در زمان ارتکاب جرم تحقیقات لازم را به عمل می‌آورد.

در تبصره‌های ماده دوم این دستورالعمل تصریح شده که قاضی باید نسبت به درک ماهیت جرم توسط مرتکب و حرمت آن در زمان ارتکاب جرم تحقیق کند، نتایج بررسی رشد و کمال عقل مرتکب دریافت شده باشد، پزشکی قانونی بررسی دقیق انجام داده باشد و قاضی می‌تواند نتایج آزمایشات بالینی را از مراکز درمانی یا پزشکی قانونی دریافت کند.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

یک نمونه حکم قضایی در حوزه کودکان مستند به قوانین داخلی و بین‌المللی

قاضی این پرونده در بررسی اتهام نوجوانی ۱۷ ساله، ضمن رعایت قوانین داخلی و بین‌المللی مرتبط با حقوق کودکان و نوجوانان، بر استناد به نظریات علمی و تخصصی در حوزه روانشناسی و مشاوره کودک و نوجوان اهتمام ورزیده و حکمی متناسب با ادله‌های قانونی و بین‌المللی صادر کرده است.

نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید

گفتگو با
حسین رئیسی: متخصص حقوق کودکان
لغو مجازات اعدام کودکان،
پیش نیاز بسط عدالت در
جامعه است

لغو مجازات اعدام کودکان، پیش نیاز بسط عدالت در جامعه است

گفتگو با حسین رئیسی

وکیل حقوق بشر و متخصص حقوق کودکان

ما هم در قوانین حقوق کودکان و هم در کاهش جرایم مستوجب حکم اعدام پیشرفت‌هایی داشته‌ایم، اعتراض‌ها و تلاش‌های مدنی برای لغو مجازات حکم اعدام به اصلاحات مهمی در قانون

حقوق کودکان، در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۹ منجر و راه‌های برای استیفای حقوق کودکان گشوده شد. ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی اصلاح شده در سال ۱۳۹۲ می‌گوید: در جرایم موجب حد یا قصاص هرگاه افراد بالغ کمتر از هجده سال، ماهیت جرم انجام شده و یا حرمت آن را درک نکنند و یا در رشد و کمال عقل آنان شبهه وجود داشته باشد، حسب مورد با توجه به سن آنها به مجازات‌های پیش‌بینی شده در این فصل محکوم می‌شوند. تشخیص رشد و کمال عقل به پزشکی قانونی سپرده شده است. به‌رغم اصلاحات انجام شده ولی هنوز تا توقف کامل حکم اعدام کودکان فاصله داریم.

یکی از حقوقدانانی که طی دو-سه دهه گذشته تلاش‌های بسیاری برای توقف حکم اعدام کودکان انجام داده آقای حسین رئیسی متخصص حقوق کودکان است که با او به گفتگو نشستیم.

آقای رئیسی معتقد است کودکان کسانی هستند که امکان خطا و ریسک‌پذیری در آنها زیاد است و همچنین امکان بازآموزی، آموزش‌پذیری و درمان احتمالی اگر نیاز داشته باشند در آنها بسیار زیاد است و می‌گوید ضرورت توقف حکم اعدام کودکان از جهات مختلف علمی قابل اثبات است و اگر بر این مهم اصرار می‌شود صرفاً مبتنی بر یک دیدگاه حقوقی نیست بلکه جنبه‌های مختلف علمی و روانشناختی مطرح است.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

گفتگو با
عبدالصمد خرمشاهی، وکیل دادگستری

بجای اعدام کودکان باید عوامل جرم زا را برطرف و از کودکان حمایت کنیم

بجای اعدام کودکان باید عوامل جرم زا را برطرف و از کودکان حمایت کنیم

گفتگو با عبدالصمد خرمشاهی

وکیل دادگستری

اعدام کودکان از ظالمانه‌ترین احکام باقی مانده از دوران ماقبل مدرن است که در معدود کشورهایی از دنیا از جمله ایران اجرا می‌شود. جمهوری اسلامی ایران اگر چه در سالهای

گذشته سعی کرده با اصلاح قوانین، دست قضا را برای محکوم نکردن کودکان به اعدام، باز گذاشته، ولی کماکان کودکانی با حکم اعدام مجازات می‌شوند. چگونه می‌توان بساط حکم اعدام کودکان را برچید؟ چه اتفاقی باید رخ دهد که قانونگذاران به کل، اعدام کودکان را ممنوع کنند.

آقای عبدالصمد خرمشاهی، از شناخته‌شده‌ترین وکلای دادگستری ایران است، که نامش در پرونده کودکان معارض قانون بسیاری، ثبت شده است. او کارنامه درخشانی در دفاع از کودکانی دارد که به اتهام قتل، با حکم اعدام روبرو بوده و هستند. از آقای خرمشاهی دعوت کردیم که میزبانی ما را برای گفتگویی، پیرامون حقوق کودکان و به طور مشخص مجازات اعدام بپذیرند که با استقبال ایشان مواجه شد.

آقای خرمشاهی در این گفتگو استدلال‌های محکم حقوقی خود را در چرایی ضرورت توقف حکم اعدام کودکان و جزئیاتی از پرونده کودکانی که با حکم دادگاه، اعدام شدند، مطرح کردند. به باور ایشان لغو مجازات اعدام کودکان نیاز به عزمی ملی دارد، ولی در عین حال معتقد است در حال حاضر ساده‌ترین کار این است که پزشکی قانونی حکم رشد هیچ فرد زیر ۱۸ سالی را صادر نکند، تا اعدامی هم به وقوع نپیوندد.

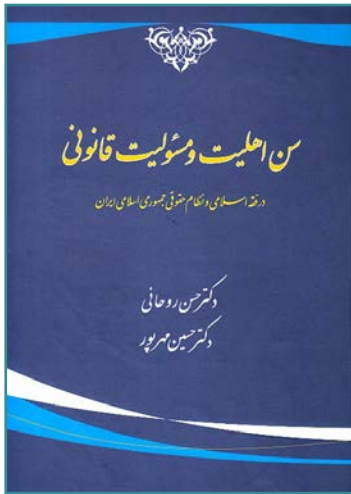
[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

سن مسئولیت

کیفری

سن اهلیت و مسؤلیت قانونی در فقه اسلامی و نظام حقوقی جمهوری

در این نوشته، با تشریح وضعیت اهلیت قانونی در نظام حقوقی ایران و نظام بین المللی و قوانین برخی از کشورها به ویژه کشورهای اسلامی، دلایق عقلی و نقلی مربوط به سن بلوغ، بررسی و نتیجه‌ای منطقی ارائه گردیده است.

رد الزامی بودن مقطع سنی ۹ و ۱۵ سال برای بلوغ اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و هم چنین رد تفاوت موجود در این امر بین دختر و پسر و امکان مبنا قرار دادن سن دیگری برای بلوغ قانونی، فرضیه اصلی این نوشته است.

برای تبیین این امر، مروری بر قوانین موضوعه کشورهای مختلف، نظر کارشناسان، وضعیت فعلی قوانین و مقررات موضوعه داخلی در این زمینه، بررسی نظریات فقهای امامیه و اهل تسنن، سیری در آیات قرآن و احادیث منقول از پیامبر و امامان، در فصول مختلف این کتاب انجام گرفته است.

در مجموع، مطالب این نوشته در هشت فصل ارائه گردیده است:

فصل اول: سن مسولیت کیفری و اهلیت قانونی در جهان: تحولات و روندها

فصل دوم: رابطه سن با تغییرات جسمی و روحی

فصل سوم: سن اهلیت قانونی در قوانین موضوعه کشور

فصل چهارم: آراء و نظریات فقهای شیعه در مورد سن اهلیت و مسؤلیت

فصل پنجم: آراء و نظریات فقهای اهل سنت در مورد سن بلوغ و رشد

فصل ششم: آیات قرآن مجید در رابطه با بلوغ و رشد و نظر مفسرین

فصل هفتم: سن اهلیت و مسؤلیت در روایات

فصل هشتم: جمع بندی و نتیجه گیری

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

رشد و کمال عقل در آئینه رویه قضایی

دانشگاه رویه قضایی (مجله حقوقی)
شماره ۹ پاییز و زمستان ۱۳۹۵ | Volume 1 | Issue 9

رشد و کمال عقل در آئینه رویه قضایی (نقد رای پرونده ستایش)

مجتبی فرح بخش^۱
استادیار دانشگاه شاهد و وکیل پایه یک دادگستری

بروند شکل گیری جنایت و انجام بی عیب و نقص آن و ارتکاب جرایم متعدد از لحظه قصد ارتکاب تجاوز جنسی با اغفال و فریب مجنی علیها و ارتکاب قتل به شیوه فجیع و اقدامات فجیعانه در جنایت بر میت، دلالت بر سلامت روحی و روانی و رشد و کمال عقلی متهم دارد.

واژگان کلیدی: رشد، کمال عقل، قاعده درأ، اختلال سرک، مستی

متن رای^۲

در این پرونده آقای... متولد ۱۳۷۸/۰۹/۲۵ محصل شیوه ابرازی نایب سابقه کبیری با قرار نگهداری موقت با وکالت آقای... بر اساس تکالیف اولیه دم حسب مفاد کثیرتجارت تنظیمی دادسرای عمومی و انقلاب ورامین و نیز بخش پانزدهم قرار نهایی دادسرا مستخرج بر عدم صلاحیت متهم است. به زکای به عطف افغان و فریب (دختر شش ساله به نام ستایش و قول صدای و جنایت بر میت نظر به جامع

1 - mo.farahbakhsh@yahoo.com

۲ - بخش‌های از متن دادنامه به لحاظ مطابقت اطلاعات و رعایت احترام بر جنبه حقوقی نگارش حذف گردیده است.

مجتبی فرح بخش، استادیار دانشگاه شاهد و وکیل پایه یک دادگستری در این مقاله نگاهی به مسئله ی کمال العقل با نگاهی انتفادی به پرونده ستایش میپردازد. در قسمتی از رای موضوع این پرونده میخوانیم:

بروند شکل گیری جنایت و انجام بی عیب و نقص آن و ارتکاب جرایم متعدد از لحظه قصد ارتکاب تجاوز جنسی با اغفال و فریب مجنی علیها و ارتکاب قتل به شیوه فجیع و اقدامات فجیعانه در جنایت بر میت، دلالت بر سلامت روحی و روانی و رشد و کمال عقلی متهم دارد.

با این حال، به نظر میرسد نظریه پزشکی قانونی در این خصوص، دلالت قاطع بر اثبات رشد و کمال عقلی متهم نداشته است. مفاهیم رشد و کمال عقل، مفاهیم فقهی و حقوقی هستند که این مقاله در پی بدست دادن فهمی دقیق از آن هاست.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان که در تاریخ ۲۳ اردیبهشت ۱۳۹۹ به تصویب رسیده، با هدف ارتقاء سطح حمایتی از کودکان و نوجوانان در برابر انواع آزارها و سوء استفاده‌ها، طراحی و اجرایی شده است. این قانون شامل ۴ فصل و ۵۱ ماده است که به تعریف حقوق کودکان و نوجوانان، شرایط و موقعیت‌های آسیب‌پذیر، و نحوه مداخله و حمایت در مواقع لزوم می‌پردازد. این قانون تعهد دولت و جامعه به حمایت از نسل آینده را تایید کرده و مقررات مختلفی را برای اطفال و نوجوانان در زمینه‌های مختلف اعم از آموزش، بهداشت، امنیت، فرهنگ و ورزش تعیین کرده است.

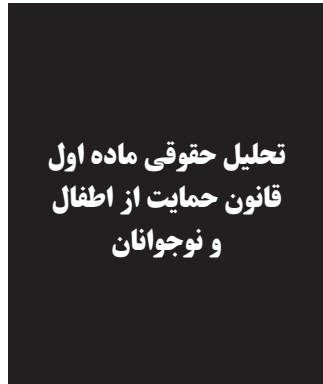
فصل اول- کلیات

فصل دوم- تشکیلات

فصل سوم- جرائم و مجازات‌ها

فصل چهارم- تحقیق، رسیدگی و تدابیر حمایتی

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

واژگان به کار رفته در قانون «حمایت از اطفال و نوجوانان»، هر کدام بار حقوقی و معنایی خاصی دارد که بدون توجه به این معانی، هم درک قانون و هم اجرای آن می‌تواند با چالش مواجه شود. از این حیث، مرکز عدالت برای کودکان در سلسله پادکست‌هایی به تحلیل حقوقی این قانون پرداخته است. در قسمت اول این پادکست‌ها آقای حسین رئیسی استاد دانشگاه کارلتون کانادا و متخصص حقوق کودکان، به تشریح واژگان حقوقی مندرج در ماده یک قانون حمایت از اطفال و نوجوانان پرداخته است.

- بخش اول: تجزیل حقوقی ماده اول قانون حمایت از اطفال و نوجوانان؛ بند الف
- بخش دوم: تجزیل حقوقی ماده اول قانون حمایت از اطفال و نوجوانان؛ بند پ - ت
- بخش سوم: تجزیل حقوقی ماده اول قانون حمایت از اطفال و نوجوانان؛ بند ث - ج
- بخش چهارم: تجزیل حقوقی ماده اول قانون حمایت از اطفال و نوجوانان؛ بند چ - ح - خ
- بخش پنجم: تجزیل حقوقی ماده اول قانون حمایت از اطفال و نوجوانان؛ بند د - ذ

[این پادکست را اینجا بشنوید](#)

تمایز بین سن رشد جزایی با سن مسئولیت کودکان براساس قوانین داخلی ایران

تمایز بین سن رشد جزایی با سن مسئولیت
کودکان براساس قوانین داخلی ایران

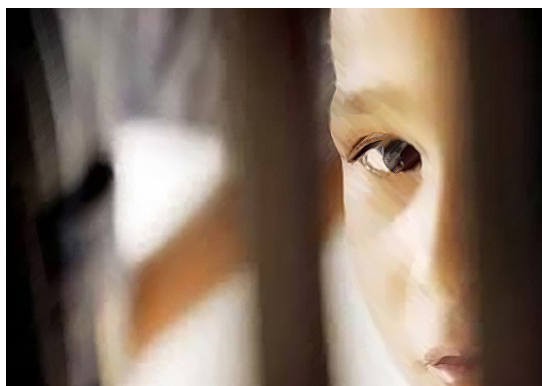
کودک کیست؟ چه کسی کودک محسوب می‌شود؟ پاسخ این پرسش کمک می‌کند تا به پرسش دیگری پاسخ دهیم: چرا در ساختار عدالت کیفری این تفکیک اهمیت دارد؟ میزان رشد جزایی و متعاقب آن میزان مسئولیت در اطفال و نوجوانان با پاسخ به این پرسش‌ها مشخص خواهند شد.

در ساختارهای عدالت کیفری باید قدر مسلمی از مرز کودکی و بزرگسالی داشته باشیم، در عین حال، شرایط و ویژگی‌ها و مشخصات فردی در زمانی که کودک با ساختار عدالت کیفری روبرو می‌شود، در میزان مسئولیت با اهمیت است، همچنانکه در میزان درک ماهیت عمل مجرمانه متفاوت خواهند بود. با وجود اینکه در ساختار حقوقی ایران نظیر بند «ب» ماده اول قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، که در آن به صراحت همه کودکان تا ۱۸ سالگی را مورد حمایت قرار داده، در عین حال در جرایم مهمی مانند جرایم حدود و قصاص، بدون توجه به شرایط رشد اطفال و نوجوانان و بدون توجه به شخصیت آنها مسئولیت کیفری کامل برای آنها فرض شده است.

کنوانسیون حقوق کودک در ماده اول، همه افراد زیر ۱۸ سال را کودک محسوب کرده است.

دولت جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۲ کنوانسیون حقوق کودک را با حق شرط پذیرفته است. با این وجود تعیین سن رشد جزایی و به تبع آن سن کودکی از بزرگسالی همچنان محل مناقشه‌های حقوقی متعددی حتی در سطح قانونگذاری، در سطح دادگاهها و در مراکز پزشکی قانونی ایران است.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

نقدی بر قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان در حمایت از کودکان در معرض خطر و بزه دیده تحولات و نوآوری‌هایی را چه در پیشگیری از وقوع جرم علیه کودک و چه در فرایند رسیدگی کیفری و پس از آن ایجاد کرده است که در ارتقای حمایت از کودکان مؤثر است. این نوآوری‌ها، قانون جدید را در جایگاه مناسبی از جهت تأثیرگذاری در باورهای فرهنگی نسبت به کودکان قرار می‌دهد؛ به طوری که انتظار می‌رود به مرور زمان، با اجرایی شدن قانون این دیدگاه که کودک فرد مستقلی از خانواده و سرپرستان خود و صاحب حقوق مستقل است، تقویت و گسترش یابد. از سوی دیگر قانون مصوب برخلاف انتظارات نتوانسته جنبه‌های حمایتی از کودکان را به طور جامع ایجاد کند و با توجه به امکان فرار از اجرای آن توسط نهادهای دولتی، به بهانه نبود آیین‌نامه، نبود بودجه و نبود امکانات، چالش‌هایی فراروی اجرای آن وجود دارد.

از سوی دیگر، اثرگذاری این قانون با توجه به پدیده اجتماعی بودن خشونت علیه کودکان، به تنهایی و فارغ از ارتقای وضعیت اقتصادی و معیشت و بهبود مشکلات اجتماعی و فرهنگی میسر نیست. به هر حال، تصویب و اجرایی شدن این قانون در صورتی که با هوشمندی مراجع قضایی و نهادهای دولتی و غیردولتی و همراهی افراد جامعه در عمل اجرا همراه شود، نتایج مثبت غیرقابل انکاری را ایجاد خواهد کرد.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

کتاب اول- کلیات

- بخش اول- مواد عمومی
- بخش دوم- مجازات ها
- بخش سوم- جرایم
- بخش چهارم- شرایط و موانع مسؤولیت کیفری
- بخش پنجم- ادله اثبات در امور کیفری
- بخش ششم- مسایل متفرقه

کتاب دوم- حدود

- بخش اول- مواد عمومی
- بخش دوم- جرایم موجب حد

کتاب سوم- قصاص

- بخش اول- مواد عمومی
- بخش دوم- قصاص نفس
- بخش سوم- قصاص عضو
- بخش چهارم- اجرای قصاص

کتاب چهارم- دیات

- بخش اول- مواد عمومی
- بخش دوم- مقادیر دیه

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

قانون کار جمهوری اسلامی ایران

قانون کار جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۶۹ خورشیدی در ۲۰۳ ماده و ۱۲ فصل تنظیم شده است که مشتمل بر موضوعاتی چون قرارداد و تعلیق کار، شرایط کار، حفاظت فنی و بهداشت کار، بازرسی کار، اشتغال، تشکلات کارگری، حق مذاکرات دستجمعی کارگران و غیره می باشد. در این قانون بخش ۵ فصل سوم به کار جوانان اختصاص یافته است که به موجب آن کار کودکان زیر پانزده سال و اشتغال کودکان بین ۱۵ تا ۱۸ سال به کارهای سخت و زیان آور و همچنین کار در شیفت شبانه ممنوع اعلام شده و هر نوع کار سنگین و زیان آور برای نوجوانان را مجاز نمی داند.

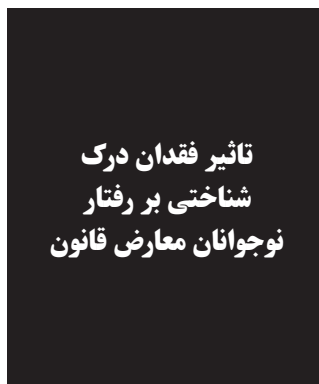
[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

۳

رشد عقل و تاثیر آن

روی مجازات اعدام

برای نوجوانان

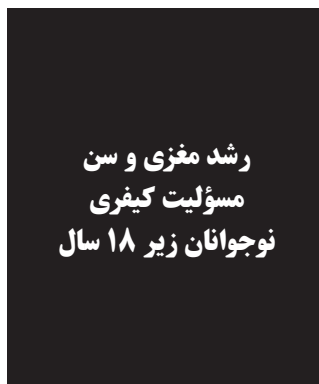

کنش‌های اختیاری، ناخودآگاه، جسمانی، ذهنی و عاطفی انسانها به میزان رشد مغز آنها وابسته است. در واقع این مغز است که رفتارهای هر فردی را رهبری می‌کند و به انسان قدرت شناخت می‌دهد. درک شناختی انسان‌ها چه رابطه‌ای با رشد مغزی دارد؟ و چرا گفته می‌شود نوجوانان قدرت تصمیم‌گیری درست ندارند؟

لاله دادگروست متخصص روانشناسی قانونی در این خصوص می‌گوید:

«افراد هنگام تصمیم‌گیری به محاسبه سود و زیان پیامد آن تصمیم توجه می‌کنند، اما اگر فردی عجولانه تصمیم بگیرد، تصمیم‌اش عاقلانه و منطقی نخواهد بود. بنابراین حتی افراد ملایم و میانه‌رو، اگر فاقد درک شناختی باشند، نمی‌توانند تصمیم خردمندانه‌ای بگیرند. نکته قابل توجه آن است که رشد مغزی در نوجوانی کامل نمی‌شود، بلکه گسترش منطقه خاکستری در ناحیه جلوی مغز تا اوایل بزرگسالی ادامه پیدا می‌کند. در مرحله هرس سیناپسی، مغز، سیناپس‌های اضافی را حذف می‌کند و شبکه اطلاعاتی کارآمدتری را می‌سازد.»

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

گفتگو با خانم لاله دادگردوست، روانشناس قانونی

در این وبینار خانم دکتر لاله دادگردوست متخصص روانشناسی قانونی از انتاریو کانادا درباره رابطه رشد مغزی- ذهنی کودکان زیر ۱۸ سال و رشد جزایی آنها در نتیجه مسئولیت کیفری آنها سخن می گویند.

اهمیت عدم توانایی همه افراد زیر ۱۸ سال در درک کامل ماهیت جرایم در مقایسه با بزرگسالان در این وبینار روشن می گردد.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

یافته‌های علمی از رشد مغزی نوجوانان، مجازات بی‌رحمانه اعدام را برنمی‌تابد

نوجوانی یک دوره انتقالی است که از کودکی به بزرگسالی، قرار دارد. اما هنوز رشد عقلی کامل را تجربه نکرده است. یک نوجوان در دوره‌ای تغییراتی قرار دارد که در آن احساسات، هورمون‌ها، قضاوت، هویت و ساختار فیزیکی بدن او در حال تغییر است. این مرحله آنقدر پرتحول است که والدین و حتی کارشناسان برای درک کامل آن باید بسیار تلاش کنند.

در سال ۲۰۰۲، دادگاه عالی ایالات متحده آمریکا اعدام نوجوانان را ممنوع کرد. حکم دادگاه در پرونده اتکینز علیه ویرجینیا، به ظرفیت‌های ذهنی توسعه‌نیافته افراد درگیر در این پرونده اشاره کرد. علت اصلی اتخاذ چنین تصمیمی از سوی قضات دادگاه عالی ایالات متحده، تشخیص عقب‌ماندگی ذهنی نوجوانان اعلام شد.

آنها در رای خود آوردند که به عنوان یک جامعه حقوقی، ما محدودیت‌های نوجوانان را می‌شناسیم. به همین دلیل، هنگام رای دادن، عضویت در هیئت منصفه، مصرف الکل، ازدواج، عقد قرارداد و حتی تماشای فیلم‌هایی با محتوای بزرگسالان، آنها را در برخورداری از امتیازاتی محدود می‌کنیم. هر سال، ایالات متحده میلیاردها دلار برای ترویج پیشگیری از مصرف مواد مخدر و آموزش جنسی برای محافظت از جوانان در این مرحله آسیب‌پذیر از زندگی هزینه می‌کند. اما زمانی که صحبت مجازات اعدام می‌شود، ما با آنها به عنوان بزرگسالان کامل رفتار می‌کنیم. آنها با این جمله اعتراضی رای به ممنوعیت اعدام نوجوانان دادند.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

۴

نقش وکالی دادگستری

در اجرای مادہ ۹۱ قانون

مجازات اسلامے

الف) تشویق تطبیق و گسترش تطبیق تبصره ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی

استفاده و استعمال دادگاهها از پزشکی قانونی بنابر تبصره ذیل ماده ۹۲ قانون مجازات اسلامی، اختیاری است ولی در عین حال، از آنجا که دیوان عالی کشور انجام این کار را در تمامی پرونده‌های افراد زیر ۱۸ سال که متهم به نقض حقوق کیفری حدود و یا قصاص محکوم و ممکن است با مجازات مرگ مواجه شده باشد را الزامی کرده، می‌توان گفت براساس رویه قضایی حاکم، دیگر استفاده و استعمال دادگاهها از پزشکی قانونی اجباری است و دادگاهها باید این کار را انجام دهند، تا با نقض حکم، از سوی دیوان عالی کشور مواجه نشوند. بنابراین می‌توان گفت هر پرونده‌ای که این مرحله را طی نکرده باشد، مورد تایید دیوان عالی قرار نخواهد گرفت.

اقدامات لازم اولیه که وکیل باید انجام دهد به این شرح است:

- ۱- اطمینان از اعمال ماده ۹۱ در پرونده کودک. اگر دادگاه رشد کودک را از پزشکی قانونی استعمال نکرده وکیل باید فوراً درخواست کند تا این استعمال انجام شود.
- ۲- اطمینان از صدور نظریه‌ی درست از سوی پزشکی قانونی. منظور از نظریه‌ی درست این است که اطلاعات لازم به کمیسیون پزشکی قانونی داده شده باشد.
- ۳- اطمینان از اینکه سوابق شخصیتی و زندگی کودک، در صدور نظریه پزشکی قانونی مورد توجه قرار گرفته باشد. وکیل باید اطمینان حاصل کند که تمامی اطلاعات لازم، در اختیار کمیسیون پزشکی قرار گرفته باشد.

ب) مراحل و دلایل استفاده از تبصره ذیل ماده ۹۱ در دادگاه

قبل از هر چیز، در همه پرونده‌های حدود و قصاص علیه افراد زیر ۱۸ سال، چند نکته باید مورد دقت و کلا قرار گیرد:

۱- سن کودک؛ تصویری از شناسنامه او باید پیوست پرونده باشد.

۲- کودک زیر و بالای ۱۵ سال دارای حقوق متعدد و البته برخی حمایت‌های یکسانی هستند که باید مورد توجه قرار گیرد.

۳- پرونده شخصیت درباره او تنظیم شده باشد. بدون تشکیل پرونده شخصیت امکان رسیدگی و حتی تفهیم اتهام درباره افراد زیر ۱۸ سال در پرونده‌های حدود و قصاص وجود ندارد.

۴- آیا کودک به کمیسیون ماده ۹۱ پزشکی قانونی معرفی شده یا خیر؟ اگر کودک به پزشکی قانونی معرفی نشده، وکیل باید درخواست کند تا این اتفاق به طور فوری صورت گیرد. اگر معرفی صورت گرفته پرسش این است که آیا نتیجه و نظریه کمیسیون واصل شده است. اگر واصل شده آیا رشد عقلی - ذهنی و درک ماهیت جرم را کمیسیون تایید کرده یا رد کرده است. اگر رد کرده است باید درباره او بلافاصله تصمیم گرفته شود. چه بساز امکان آزادی او چنانچه در بازداشت در قانون اصلاح و تربیت باشد، فراهم می‌شود. چنانچه کمیسیون پزشکی قانونی رشد عقلی و درک ماهیت جرم را تایید کرده باشد، باید به آن اعتراض کرد تا کمیسیون متشکل از ۵ کارشناس و متخصص در پزشکی قانونی اظهار نظر نمایند.

۵

نقش روانشناسان در جلب توجہ

دادگاہ کودکان بہ نقص کمال

عقلے کودکان زیر ۱۸ سال

الف) آگاهی بخشی نسبت به نقش رشد عقلی نوجوانان در پروسه تصمیم گیری و واکنش هیجانی آنان به اتفاقات پیرامونی

چگونه آرزو سوء رفتار در کودکان به
خشونت و بزهکاری منجر می شود؟

چگونه آزار و سوء رفتار در کودکان به خشونت
و بزهکاری منجر می شود؟

محمد دهگانپور

عضو کالج روانشناسان اونتاریو کانادا

وقتی نوزادی به دنیا می آید و در محیط خانواده قرار می گیرد، از ابتدا دنیای وجودی نوزاد شکل گرفته و همزمان با رشد داخلی، رشد مغزی در ارتباط با دیگری، یعنی مادر شکل می گیرد.

نوع پاسخ دهی محیط است که باعث شکل گیری ساختارهای اساسی مغزی و ساختارهای اساسی عاطفی و روانی در نوزاد می شود. نوزادی که کودک و بزرگسال آینده می شود و باید گام هایی برای تحول و رشد خود و جامعه بردارد.

آزار یکی از تجارب مخربی است که در مفهوم «سوء رفتار» می شناسیم، سوء رفتار مفهوم وسیع تری است طلاق یکی دیگر از تجارب مخرب می تواند باشد، مشکلات مالی خانواده ها و عواقب آن می تواند عامل دیگری باشد.

می دانیم که از ابتدا که روند رشد کودکان آغاز می شود، آنها از یک وضعیت آشفته به سمت وضعیت منسجم حرکت می کنند و دنیای روانی انسان هم زمان با رشد مغزی شکل می گیرد. در واقع همان گونه که بر اثر تجارب محیطی، ساختارهای اساسی مغز شکل می گیرد، همزمان ساختارهای عاطفی و هیجانی نیز در کودک ساخته می شود، توانمندی شناختی و عقلانی در فرد شکل می گیرد.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

[این پادکست را اینجا بشنوید](#)

ب) کالبد شکافی پرونده‌های جنایی مرتبط (پرونده ستایش، محسن و محمدرضا حدادی) با هدف روشن کردن فقدان رشد عقلی در تصمیمات منجر به رفتارهای معارض قانون نوجوانان

**بررسی و مطالعه موردی رشد ذهنی نوجوانان
پرونده قتل ستایش، دختر معصوم افغان تبار
بدست امیرحسین در سال ۱۳۹۵**

**حسین ریسی استاد دپارتمان حقوق و
پژوهش‌های حقوقی دانشگاه کارلتون در
گفتگو با دکتر عباس آزادیان**

بررسی و مطالعه موردی رشد ذهنی
نوجوانان

پرونده قتل ستایش، دختر معصوم افغان تبار بدست امیرحسین در سال ۱۳۹۵ جامعه ایران و افغانستان را تکان داد. این طبیعی بود که مردم ناراحت باشند، حادثه‌ای وحشتناک برای این دختر خرد سال رخ داده بود. آنچه اینجا محل بحث است رفتار قضایی با این ماجرا و مرتکب آن است. لذا مقاله پیش‌رو نگاه علمی دارد به رفتار قضایی در این پرونده و آنچه صورت گرفته است.

[نسخه کامل را اینجا مطالعه کنید](#)

[این پادکست را اینجا بشنوید](#)

پ) مطالعه تطبیقی پرونده نوجوانان و چگونگی استفاده از ظرفیت‌های ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی

پرونده جنایی محسن

خلاصه پرونده: در سال ۱۳۹۲ محسن رحیمی که در آن زمان ۱۶ سال سن داشت به اتهام قتل عمد که در نتیجه یک درگیری با یکی از افراد محل صورت گرفته بود بازداشت گردید. او متهم شد که در نتیجه ضربه با یک جسم سخت به گردن مقتول، باعث مرگ وی شده است. محسن در اظهارات خود عنوان کرد که او در زمان ارتکاب جرم از ماهیت عمل انجام شده بی‌خبر بوده است. او ضمناً عنوان کرد که حتی نمی‌دانست که با چنین ضربه‌ای می‌تواند باعث مرگ کسی گردد. سرانجام به دلیل عدم کمال عقلی و نبود قصد برای انجام قتل، محسن از قصاص معاف و به پنج سال حبس در مرکز اصلاح و تربیت محکوم شد.

در حکم دادگاه در مورد محسن آمده: «نظر به اینکه متهم در زمان ارتکاب عمل ۱۶ سال داشته و به حکایت نظریه ۹۹۰۸ - ۱۳۹۶/۰۸/۱۵ کمیسیون پزشکی قانونی پنج نفره، شرح صفحه ۲۸۹ پرونده، متهم در زمان ارتکاب قتل عمدی ماهیت و حرمت جرم ارتكابی مذکور را درک نمی‌کرده و از رشد و کمال عقل برخوردار نبوده؛ علی‌هذا مجازات قصاص نفس متهم منتفی می‌باشد...»

پرونده جنایی محمدرضا

خلاصه پرونده: محمدرضا، پسر ۱۵ ساله به اتهام قتل عمد و آدم‌ربایی (شرکت در آدم‌ربایی، شرکت و معاونت در قتل عمد، مخفی کردن جسد و دفن آن بر اساس نقشه قبلی به منظور سرقت) در سال ۱۳۸۲ متهم و به مجازات قصاص نفس محکوم شد. درخواست‌های مکرر برای تجدید نظر روی این تصمیم، در مراحل مختلف به دادگاه ارایه شد که اکثریت آن ناموفق بود.

این پرونده بازتاب گسترده‌ای در رسانه‌ها داشت. خانواده‌اش از صحت جزییات پرونده رضایت نداشتند. وکیل مدافع محمدرضا، ادعا می‌کرد که او مرتکب عمل جرمی نشده و به نسبت سن خردش، به صورت ناآگاهانه اعتراف کرده است.

در آن زمان هنوز ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی مبنی بر استعلام دادگاه از پزشکی قانونی در خصوص رشد عقلی کودک به تصویب نرسیده بود. این قانون ده سال بعد به تصویب رسید. سالها تلاش برای توقف اجرای حکم اعدام محمدرضا طول کشید. با تصویب این قانون، وکلا توانستند در رشد عقلی محمدرضا در زمان واقعه، شک و شبهه ایجاد و درست بودن حکم اعدام را زیر سوال ببرند.

در نهایت محمدرضا، بعد از تحمل ۲۰ سال زندان، با استفاده از ظرفیت ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی از اعدام نجات پیدا کرد.

پرونده فاطمه (پرونده ناموفق)

خلاصه پرونده: فاطمه دختر ۱۷ ساله دبیرستانی است که در سال ۱۳۸۸ به اتهام قتل نامزدش دستگیر شد. فاطمه، قربانی کودک همسری بود. او یک بار در ۱۵ سالگی ازدواج کرده بود که به طلاق انجامید و با اصرار خانواده مجدد قربانی کودک همسری شد.

او به تاریخ ۱۳۸۸/۰۱/۳۱ به قتل نامزدش متهم شد. پرونده فاطمه پس از دستگیری به دادستانی جرایم کیفری ارجاع شد، در حالی که بر اساس قانون، پرونده او باید به دادستانی و دادگاه کودکان ارجاع می‌شد.

دادگاه کیفری، بدون توجه به سن و سال فاطمه، او را به قصاص محکوم کرد. این حکم مورد اعتراض وکیل پرونده قرار گرفت اما در اعتراض نامه، هیچ تذکری نسبت به نادیده گرفته شدن سن و سال متهم مطرح نشد لذا در دادگاه تجدیدنظر، حکم دادگاه بدوی تایید شد.

وکلازی زیادی در این پرونده به نفع فاطمه ورود پیدا کردند تا اینکه ماده ۹۱ تصویب و درخواست اعاده دادرسی به استناد این قانون، داده شد و دیوان عالی کشور پذیرفت که چون فاطمه در زمان وقوع حادثه کمتر از ۱۸ سال داشته، مشمول ماده ۹۱ می‌شود لذا دستور توقف اجرای حکم و رسیدگی مجدد صادر شد.

پرونده فاطمه در دستور کار شعبه دیگری قرار گرفت و قاضی با استفاده از ماده ۹۱، او را به پزشکی قانونی ارجاع داد. پزشکی قانونی به افسردگی شدید فاطمه اشاره کرد ولی این نظریه تغییری در نظر دادگاه ایجاد نمی‌کرد. دادگاه با تاکید بر اینکه فاطمه براساس برنامه ریزی قبلی عمل کرده، او را رشد یافته تلقی کرد ولی چون مقتول نه بر اثر مسمومیت ناشی از داروی خواب‌آوری که فاطمه در نوشیدنی او ریخته بود، بلکه بر اثر خفگی فوت کرده بود، تشخیص داد که پرونده نیاز به بررسی های بیشتر دارد.

در نهایت تمام دلایل و درخواست‌های وکلا موثر واقع نمی‌شود و فاطمه به قصاص محکوم می‌شود. او قبل از اجرای حکم قصاص، در نامه‌ای با اشاره به اینکه کودکی بیش نبوده، تقاضا کرد به او کمک شود ولی کسی به این نامه توجه نکرد و حکم اعدام اجرا شد. که البته بسیجی بودن مقتول از جمله دلایلی بود که مسئولان حاضر نشدند به فاطمه کمک کنند.

جمع بندی

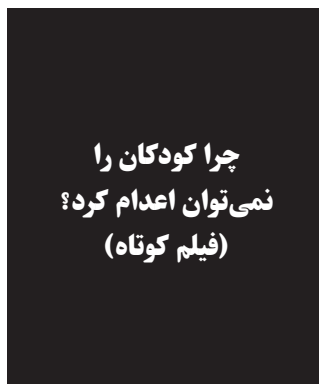
ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی، ظرفیتی ایجاد کرده تا صدور حکم اعدام، در جرایم حدود و قصاص برای افراد زیر ۱۸ سال، محدود شود چراکه در جرایم تعزیری مانند جرایم مواد مخدر، کودکان با مجازات مرگ روبرو نمی‌شوند لذا اهمیت این ماده، در پرونده‌های حدود و قصاص خود را نشان می‌دهد. آنچه مهم است شیوه استفاده از ظرفیتی است که این قانون فراهم کرده است هرچند تلاش و هدف نهایی باید معطوف به حذف مجازات اعدام بطور کلی، در ساختار حقوق کیفری باشد. اعدام به طور کلی برای همگان و همه جرایم، ناعادلانه و ظالمانه است. جای تاسف است که ایران یکی از معدود کشورهای دنیاست که هنوز مجازات اعدام و قصاص را برای کودکان، در ساختار حقوق کیفری حذف نکرده است.

نوجوانان ممکن است مرتکب رفتارهای ناقض حقوق کیفری شوند، اما هیچ تشابهی در نقض مقررات کیفری میان بزرگسالان و کودکان وجود ندارد. منافع کودکان چنین اقتضاء می‌کند که از یک طرف از فرایند قضایی حذف شوند و یا به زبان دیگر در فرایند کیفری وارد نشوند. از سوی دیگر، کودکان را نمی‌توان در معرض قضاوت‌هایی بدون شناخت دقیق رفتارهای آنها از نظر علمی - روانشناسی و همچنین اجتماعی قرار داد.

برغم استفاده از ماده ۹۱، همچنان با اجرای مجازات اعدام برای نوجوانان روبرو هستیم. درحالی‌که براساس مفاد کنوانسیون حقوق کودک، اجرای مجازات‌های اعدام و حبس ابد و زندان‌های طولی‌المدت برای کسانی که زیر ۱۸ سال مرتکب رفتار ناقض حقوق کیفری شدند، ممنوع است.

صرف ورود کودکان به فرایند قضایی، در تضاد با منافع کودکان است. اصولاً جوانی و نوجوانی، ایام پرخطری است. آنها در این سن بیشتر خطر می‌کنند و این خطر کردن خارج از اراده و تصمیم آنهاست. با همین منطق طبیعی، نباید با کودکان همچون بزرگسالان برخورد کرد و آنها را مورد قضاوت قرار داد. سیستم سزادهی لاجرم باید متناسب با سن و سال کودکان و در نظر گرفتن شرایط فیزیکی و طبیعی آنها باشد تا از عدالت خارج نشود.

پیوند سنگین و نابجای حقوق کیفری با موازین فقهی موجب شده تا همواره، موضوع اعدام افراد زیر ۱۸ سال، یک چالش جدی جامعه حقوقی در ایران باشد.

«اعدام کودکان مطابق ماده ۳۷ کنوانسیون حقوق کودک ممنوع است» براساس این حکم قانونی «هیچ کودکی نباید تحت شکنجه یا سایر رفتارهای بیرحمانه و غیرانسانی یا مغایر شئون انسانی قرار گیرد. مجازات اعدام و یا حبس ابد بدون امکان بخشودگی را نمی توان در مورد کودکان زیر هجده سال اعمال کرد.»

حقوقدانان و پژوهشگران حوزه دین و شریعت در گفتگو با مرکز عدالت برای کودکان، صدور حکم اعدام برای کودکان زیر ۱۸ سال را فاقد مبنای قانونی و شرعی می دانند. آقای عمادالدین باقی، پژوهشگر حوزه دین، نه تنها اعدام کودکان را مجازاتی قانونی نمی داند، بلکه معتقد است اعدام کودکان در حکم قتل و مسئولیت آن با حکومت است.

خانم شیرین عبادی متخصص حقوق کودکان و برنده نوبل صلح، اعدام کودکان تحت عنوان قصاص را غیرانسانی و ظالمانه می خواند و معتقد است به هر شکل باید به این حکم اعتراض کرد تا حکومت مجبور شود بساط حکم اعدام کودکان را برچیند.

خانم عبادی، آقایان حسین رئیسی و عبدالصمد خرمشاهی وکلای کودکان در این گفتگوها به اصلاحات انجام شده در قوانین حقوق کودک در ایران که صدور مجازات اعدام را سخت تر کرده اشاره می کنند ولی معتقدند است این اصلاحات کافی نیست و باید حکم اعدام کودکان به طور کامل لغو شود. آنها بر این نکته تاکید دارند که ما هم در قوانین حقوق کودکان و هم در کاهش جرایم مستوجب حکم اعدام پیشرفت هایی داشته ایم، اعتراض ها و تلاش های مدنی برای لغو مجازات حکم اعدام به اصلاحات مهمی در قانون

حقوق کودکان، در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۹ منجر و راه‌های برای استیفای حقوق کودکان گشوده شد. ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی اصلاح شده در سال ۱۳۹۲ می‌گوید: در جرایم موجب حد یا قصاص هرگاه افراد بالغ کمتر از هجده سال، ماهیت جرم انجام شده و یا حرمت آن را درک نکنند و یا در رشد و کمال عقل آنان شبهه وجود داشته باشد، حسب مورد با توجه به سن آنها به مجازات‌های پیش‌بینی شده در این فصل محکوم می‌شوند. تشخیص رشد و کمال عقل به پزشکی قانونی سپرده شده است. به‌رغم اصلاحات انجام شده ولی هنوز تا توقف کامل حکم اعدام کودکان فاصله داریم. ما در این سلسله گفتگو از مصاحبه‌شوندگان می‌پرسیم چگونه می‌توان به اعدام کودکان پایان داد.

[این فیلم را اینجا مشاهده کنید](#)

کارگاه آموزشی
بررسی لغو حکم اعدام برای افراد زیر ۱۸ سال
در جرائم حدود و قصاص

بررسی لغو حکم اعدام
برای افراد زیر ۱۸ سال
در جرائم حدود
و قصاص

دیدگاه دینی- مذهبی: آقای عمادالدین باقی با تاکید بر منابع اصلی حقوق اسلامی به بررسی موضوع می پردازد.

دیدگاه روانشناسی: خانم دادگر دوست، روانشناس قانونی، رشد مغزی و سن مسؤلیت کیفری نوجوانان را بررسی می کند. دو روانشناس حوزه کودک به بررسی تاثیر تروما بر رشد مغزی-ذهنی و تاثیر آنها بر تصمیمات هیجانی در سن بلوغ و نوجوانی می پردازند.

دیدگاه حقوقی: آقای حسین رئیسی استاد دپارتمان حقوق و مطالعات حقوقی دانشگاه کارلتون به بررسی ساختار عدالت کیفری می پردازد.

[فیلم‌های کارگاه آموزشی را اینجا مشاهده کنید](#)

